

Csak később tudtam meg, hogy Debreczeni Tibor díszelnök lett, és érdemben már nincs jelen a munkában. Sajnáltam és nem értettem, merre fordult a világ.

Évekkel később, két külföldi munka közötti átmeneti időben végre újra találkoztam Debreczeni Tiborral. Mindig hálával gondolok rá azért a baráti gesztusért, hogy hívott az általuk létrehozott szellemi közösségbe, a Kuckóba. A baráti körünk a távollét alatt szétzilálódott, politikailag megosztott lett. Mi nem tartozunk egyik „táborhoz” sem, nem találtuk a helyünket. Nehéz volt visszaállni az itthoni viszonyokba.

– *A kapcsolat a drámapedagógiával megszűnt ekkorra?*

– Nem, dehogy. A Társasággal már nem alakult ki újra kapcsolat, ekkorra már igazi, nagy egyesületté lett, komoly szakmai tekintéllyel, de szinte már senkit nem ismertem.

Viszont rengeteg új tudással felvértezve és hatalmas lelkesedéssel kezdtem újra dolgozni, bizakodva, hogy segíteni tudom a magyar pedagógia ügyét. Az Oktatási Minisztériumban kezdtem dolgozni, közoktatás-fejlesztéssel foglalkozhattam. 2004-ben csatlakoztunk az Európai Unióhoz: a magyar közoktatás addig soha nem látott összegű támogatáshoz jutott. A kilencvenes évek elejétől dolgoztam uniós programokkal, láttam más országok uniós fejlesztéseit, ismertem a szabályokat, ez a szakértelem abban az időben még ritkaság volt. Nagyon nehéz és szép feladat volt az elkészült stratégiák alapján megtervezni a programokat. Kiváló szakértői csapatban dolgozhattam, sok-sok remek szakember közreműködésével, egyeztetve, tárgyalva szakmai és civil szervezetekkel. A fő cél a pedagógiai kultúra megváltoztatása, modernizálása volt, eljutni odáig, hogy az osztálytermi munkában, a gyerekek számára élvezetes módon, korszerű módszerekkel érzünk el változásokat, jobb minőségű, hatékonyabb munkát. Rengeteg továbbképzési program indult és valósult meg. Hogy maradhatott volna ki a drámapedagógia? Csaknem két tucat akkreditált drámapedagógiai képzést találtunk. Sokan művelték és még sokkal többen szerették volna megtanulni – egyéb módszerek mellett – a drámapedagógiát. Jártam az országot, és több száz előadást tartottam a fejlesztésekről. Egyszer Kaposi Laci is meghívott a Drámapedagógiai Társaság rendezvényére, hogy beszéljek a fejlesztésekről. Tapasztalataim szerint a pedagógusok értették, majd sikeresen alkalmazták is a tanultakat.

Amivel nem számoltam, amire nem figyeltem, és amiben nem tudtam tájékozódni, az a politikai környezet volt, amelyben, finoman szólva, nem a szakmai kérdések játszották a főszerepet. Rettenő nehezen tanultuk az uniós szabályokat, a pályázatok kezelését. Nehézkes, gyötrelmes folyamat keserítette meg az egyébként szép és hasznos fejlesztést az iskolákban, és a szakmai tervező, koordinációs munkát is. Napi 12 órát dolgoztam, alig jutott idő a családomra, pedig közben nagymama lettem, többszörösen is. Három éve aztán egy napon elég lett. Kértem az előrehozott nyugdíjazásomat.

Így aztán formálisan nyugdíjas vagyok, de szerencsére sokat dolgozom. Több kutatásban, fejlesztésben vettem, veszek részt, szakmai anyagokat, könyvet fordítok, írok, és végre alkalmazhatom a drámapedagógiát saját tréningjeimen, a pedagógusok és a gyerekek körében is, és immár nagymamaként van időm a saját unokáimmal is játszani...

★

Találkozásom a Drámapedagógiával

Trencsényi Imréről

Ezt írtam róla a Történet pedig című könyvem névmagyarozatában: „Trencsényi Imre (1935-) tanár, újságíró. 1980-tól a Népművelés című folyóirat Színkép mellékletének szerkesztője. Több cikket ír az amatőr színjátszók-ról. Jó fotós. Kiállítás is volt.” Hozzáteszem, jó szemű és jó ízlésű kritikus, az amatőr produkciókról írott elemzéseit mindig is szellemcsiszoló, riportjaiból, melyeket gyermekszínjátsszó rendezőkkel, drámapedagógusokkal készített, sugárzik az őszinte kíváncsiság és a szeretet. Trencsényi Imrével jó néhányszor zsűriztem együtt, mindig pontosan fogalmazott, és sohase ragadtatta el magát. Tükrözi ezt az alábbi szöveg is, melyet válaszként mondott a feltett kérdésekre.

– *Voltak-e előzmények pályafutásod során, melyek a korszerű, a drámapedagógiától s a drámapedagógiához vezető gyermekszínjátékkal állhattak összefüggésben?*

– Rövid tanári pályámon (az ötvenes évek legvégén) nem volt különösebb találkozásom gyerekszínjátékkal. Egyszer hetedikesek kértek tanácsot valami táborúzi műsorhoz, azt segítettem „gatyába rázni”. Falusi tanárként fiatal felnőtteknek (16-20 év közöttieknek) rendeztem Móricz Kismadarát. Később színháznál is dolgoztam. A hivatásos színházak gyermekelőadásai – tapasztalataim szerint – nem kívánt, úgy-

mond „musz”-feladatok voltak abban az időben. Számomra nem jelentettek sem pedagógiai, sem művészi kihívást. Így szinte érintetlenül találkoztam a megújuló gyermekszínháték világával 1980-ban, amikor a *Népművelés* című minisztériumi laphoz kerültem, s a „közművelődési hullámon” elindult, önálló mellékletként megjelenő amatőr művészeti rovat, a *Szín-Kép* szerkesztője lettem. Az én személyes „paradigma-váltásomhoz” nagy segítséget kaptam az akkori Népművelési Intézet Drámai Osztályának munkatársaitól, elsősorban Debreczeni Tibortól, aki belekóstoltatott a zsűrizés izgalmas munkájába, és Gabnai Katitól, aki bőségesen ellátott szakirodalommal.

– 1980? Ekkor már túl vagyunk az első reformfesztiválok, Pécsen, Méreivel, később Vekerdyvel, az első, legendás megújító tanfolyamokon (Debreczeni, Mezei, Gabnai országjárásain); keresi nevét az új hullám, még inkább cseh, mintsem angol tapasztalatokkal a háta mögött (aktív dráma? alkotó dramaturgia? dramatikus játék?)... Mi volt ezzel az első találkozásod?

– A drámapedagógia meghonosítói közül Mezei Éva és Debreczeni Tibor „rendezői” korszaka még az én „színe lépésem” előtti időkre esik, így (gyermekszínhátész) produkcióikat már nem láthattam, róluk „csak” műhelymunka-élményeim vannak. Külön kell említenem Hollós Jocót, akinek tréningjei szintén meghatározó élményeim. Emlékezetem szerint az első újságírói találkozásom a gyerekszínhátészással 1980 elején történt, talán „Miénk a színpad” címmel az akkori Gyermekszínházban lehetett a program, amelyben Gabnai Kati nagyobb lélegzetű rögzített improvizációs játéka fogott meg – az „élet-játék”-nak, „szocio-játék”-nak nevezett műfaj kereste megvalósítási formáit.

– Az Aki bújt, aki nem című, később a Gyermektelevízióban (Sulikomédiák sorozat) sugárzott darabról van szó – ma a You Tube-on látható. A dráma lényege (a cselekmény fő szála): a gyerekek öntevékenységet eleinte óvatosan támogatja a tanári kar – egy mozaikot készítenek az iskola falára –, majd amikor a politikai felsőbbségnek nem tetszik, akkor beavatkoznak, s leveretik a gyerekekkel. „Én olyan iskolába akarok járni...” – sikoltotta jelképet formálva a nézők közé vágyát a hetvenes évek végének magyar iskolása –, ahol „nem verik le a mozaikot”. A cselekmény más szála is erőteljes társadalomkritikát fogalmaztak akkor, a lakótelepi életformától a gyümölcszedésen át a protekcióig.

– A diák-korosztályból nem emlékszem, mi volt az első élményem, de először Leszkovszky Albin nevét jegyeztem meg. Aztán az egyetemistákból álló Alföld Színpad (vezetője Thuróczy Gyurka bácsi) fogott meg. De talán fontosabb élmény volt, hogy Kaposi József szakközépiskolásokkal és szakmunkásképzősökkel (Pesti Barnabás Szakközépiskola a Terézvárosban) vitt színre klasszikus darabokat. Emlékszem Kaposi Lacinak is egy frázis-paródiákból szerkesztett játéka, azt hiszem, érett felső tagozatosokkal (K. Lacinak még mogyoródi alsósokkal készített mesejátéka is emlékszem). De remek volt Ungár Tamásnak egy, a kamaszkor kisebb-nagyobb konfliktusait bemutató játéka is békéscsabai kiskamaszokkal. A legfrenetikusabb élményem mégis a kaposvári Török Tamásnak szakmunkástanulókkal megrendezett *Nagyidai cigányokja* volt egy tatabányai „Munkásszínhátész fesztiválon”. A társulatnak legalább a fele a címadó etnikumot képviselte, és erre építve folklórelemekkel volt feldúsítva a cselekmény. Emlékezetes epizód, hogy a zsűri értetlenül és durván fogadta a produkciót, s én túllépve újságírói szerepemen, megpróbáltam „helyretenni” az ítélezést.

Szorgalmasan és, úgy hiszem, hitelesen tudósítottam a különböző korosztályok „hullámaiban” érdemes színpadi történeteket, fesztiválról fesztiválra, helyi eseménytől országos megmozdulásokig. Vállamon nem pihent a fotóapparátus sem. A tudósítások illusztrációit magam készítettem.

– E képekből volt születésnapi tárlatod a Marczibányi téren 2005-ben. Ennek anyaga *Arcok és pillanatok* címmel a kiállítást kísérő albumban is megjelent, legszebb darabjai rendre feltűnnek drámapedagógiai, művészetpedagógiai kiadványokban.

– Sok portré is készült. Írásban is. Emlékezetes arcok számomra: Gabnai Kati, Szakall Judit, Várhidi Attila, Kovács Andrásné, Thuróczy György, Török Tamás, Kaposi József, Kaposi László, Ungár Tamás, Bérczes László, Somogyi István (a Rákóczy Gimnázium és a Kertészeti Egyetem csoportjának vezetőjeként), Bucz Hunor (mint drámapedagógiai tréningek animátora), Leszkovszky Albin, Fodor Mihály, egy Tisza-parti városban alsós gyerekekkel dolgozó tanítónő (asszonyneve nem jut eszembe, lányneve Kónya Erzsébet). De csodálatra méltó volt Baranyai Gizi és Móra János munkája is, értelmi sérült gyerekekkel... (Akiknek saját fesztiváljuk volt, mint ahogy annak idején minden korosztálynak és iskolatípusnak megvolt a maga felmenő rendszerű szemléje, s így a tehetségvédelem országos hálójából bajosan hullhatott ki bárki is.)

Lehet, hogy egy-két említésre érdemes név hirtelenjében nem bukkan elő három évtized mélyéről, de nagy igazságtalanság lenne megfeledkezni Palkó Pálról, aki az Isten és Kazincbarcika (nem mint fesztiválhelyszín!) háta mögötti Múcsony bányatelep tizenéveseivel dolgozott föl, szinte hihetetlen sikerrel, olyan klasszikus műveket, mint Plautus *Bögréje* és Jarry *Übű királya*. Aztán már Hollós Jocoéhoz kapcsolódóan szólnom kellett volna Fabulya Lászlónéről, aki Joco közreműködésével tizenvalahány Békés megyei pedagógust vihetett ki 1986-ban Bécsbe, az Európai Gyermekszínház Találkozóra – hogy aztán egy-két év múlva Békéscsaba legyen a soron következő ilyen találkozó házigazdája...

– *A csoportok, ha tetszik, hazai műhelyek közül melyikre emlékszel leginkább?*

– Ha csoportot kell említenem, elsősorban a jászfényszaruikat tudom kiemelni több generációs szociális teljesítményükért. Rozikáról, a csoport(ok)ról (mert volt iskolás és erre épülő ifjúsági csoport is), és Andrásról (Rozika tanár férjéről), aki a falusi színház lelkes résztvevője volt, többször is írhattam. Felejthetetlenek voltak az itteni, egész települést megmozgató „színház majálisok”. Ezek egyikén jött oda Rozikához kétségbe esve az egyik anyuka: „Tanár néni, most mi lesz? A lányomat nem vették föl a gimnáziumba, pedig végig járt a csoportba!... (A tehetséges kislányt aztán persze fölvevették egy másik gimnáziumba, sőt később a Színművészeti Főiskolára is, amit sikeresen elvégzett...)”

– *Hogy láttad a modern magyarországi drámapedagógia kialakulását?*

– A „paradigmaváltást” – mármint a „betanított” előadásokkal szemben a kreatív drámajáték térnyerését – nem tudom időhöz kötni, mert (mint már említettem), újságírói működésem előtt elkezdődött, ám végig elhúzódó folyamatként éreztem. E folyamattal mindvégig rokonszenveztem – nem utolsósorban azért, mert menet közben a drámapedagógia „mozgalmi hátterével” és elméletével/elméleteivel is megismerkedhettem a fesztiválokhoz, minősítésekhez kapcsolódó zsűrizések, szakmai tanácskozások és képzések során.

Az én drámapedagógiám

Vézi Magda

Vézi Magdáról

Mi csak így hívtuk, Magdi. Szentlőrincen találkoztam vele először. Egy játékos foglalkozását néztem meg, az övét, meg az akkor ugyancsak ott tanító kiváló reformpedagógusét, Csalog Juditét. A reformpedagógia gyakorló ritka hollónak számítottak a hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején. Aztán ott volt Magdi a pécsi gyermekszínház találkozón is, 1972-ben, amikor egymástól függetlenül számoltunk be – Mezei Éva és jómagam – külföldön szerzett, játékoságra épülő pedagógiai tapasztalatunkról. A drámapedagógia magyarországi meghonosítása ekkor kezdődött. Már nagytekintélyű igazgató volt Budapesten, amikor támogatását kértem, vállalon funkciót a Drámapedagógiai Társaságban. Volt még egy időszak, 2000-ben, amikor sűrűn találkoztunk. Ki akartam próbálni a dramatikusságot az ötödik és hatodik osztály magyar óráin. Egy kísérlethez kellett. Vézi Magi bocsátotta rendelkezésemre a maga osztályát, s együttműködtünk, ahogy kellett. Aztán mindmostanáig nem találkoztunk. A közös emlékezés, ez még, ami összehoz és összeköt.

A napokban Debreczeni Tibor e-mail-je ért utol: írnék visszaemlékezést a drámapedagógia „születéséről”, hiszen nemcsak tanúja voltam, hanem aktív részese, tán alakítója is egy kicsit: miként kezdődött mindez Magyarországon.

Nagyon régről kell indulnom, az 1969-es évtől. Ekkor kerültem pályakezdő magyar szakos tanárként Szabadszentkirályra (Baranya megye). Kevésnek tűnt, hogy „csak” tanítok, valami másra is vágytam. Mélyebb, tartalmasabb kapcsolatra a gyerekekkel.

Kapóra jött elképzelésemhez a diákevek tapasztalata: öt évig voltam amatőr színház Pécsett Bécsy Tamás csoportjában. Úgy éreztem, én is tudnék szervezni gyermekcsoportot, kaptam is így szakköri órákat az igazgatótól. S íme, mennyit számít a lelkesedés: a tavaszi megyei kulturális seregszemlén ötödikes diákom első lett prózamondásból, s az akkoriban formabontónak számító, Weöres Sándor versekből szerkesztett dalos-táncos-mozgásos műsorom is kitűnt a statikus irodalmi színpados előadásokból. Ekkor még hírét sem hallottam drámajátéknak, de sokat beszélgettünk, sok-sok szituációt játszottunk, s tanítványaim életszerűen, természetesen álltak a színpadon, nem „játszották el”, hogy szerepelnek.